

18.4.2019

EOAK/2392/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Ulla-Maija Lindström

VAALITOIMITSIJAN MENETTELY LÄHETEKUOREN KÄSITTELYSSÄ

Arvostelitte vaalitoimitsijan toimia ennakoäänestyksessä 8.4.2019 Kuusamotalolla. Kerroitte, että vaalitoimitsija ei ojentanut äänestyslippunne sisältävää kirjekuorta sulkemisen jälkeen Teille eikä hän pudottanut kirjekuorta urnaan, vaan ilmoitti äänestyksen olevan valmis. Vasta kun erikseen kehoitte vaalitoimitsijaa, hän pudotti kirjeen vaaliurnaan. Teille jäi epäily, että jos olisitte poistunut välittömästi, äänestyslippunne olisi voinut päätyä roskakoriin. Ihmettelitte, miksi ennakoäänestyspaikoissa vaaliurnat on sijoitettu äänestäjän ulottumattomiin siten, että äänestäjä joutuu turvautumaan vaalivirkailijaan äänestyslippukkeen urnaan pudottamisessa.

Asianne esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle. Hänen pyynnöstään ilmoitan Teille seuraavan.

Vaalilaissa säädetään sen lisäksi, mitä perustuslaissa ja kuntalaissa vaaleista säädetään, miten toimitetaan 1) kansanedustajien vaalit (eduskuntavaalit), 2) tasavallan presidentin vaali (presidentinvaali), 3) kuntavaalit ja 4) Suomesta valittavien Euroopan parlamentin jäsenten vaalit (europarlamenttivaalit).

Vaalilain 4 §:ssä säädetään vaalitoimituksesta. Pykälän mukaan vaalit toimitetaan järjestämällä ennakoäänestys, kirjeäänestys ja vaalipäivän äänestys. Ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä kotimaassa vastaa kunta sekä ennakoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla ulkoasiainministeriö. Kirjeäänestyksen järjestämisestä vastaa oikeusministeriö.

Vaalilain 10 §:n mukaan valtioneuvostossa oikeusministeriö toimii ylimpänä vaaliviranomaisena.

Vaalilain 17 §:ssä säädetään vaalitoimitsijoista. Pykälän 1 momentin mukaan ennakoäänestyksestä kotimaan yleisessä ennakoäänestyspaikassa, Suomen edustustossa ja suomalaisessa laivassa sekä kotiäänestyksestä huolehtivat vaalitoimitsijat. Kussakin kotimaan yleisessä ennakoäänestyspaikassa on oltava ainakin kaksi vaalitoimitsijaa. Muissakin ennakoäänestyspaikoissa vaalitoimitsijoita voi tarvittaessa olla kaksi tai useampia. Pykälän 2 momentin mukaan vaalitoimitsijat kotimaan yleiseen ennakoäänestyspaikkaan ja kotiäänestykseen määrää kunnan keskusvaalilautakunta.

Vaalilain 5 luvussa säädetään ennakoäänestyksestä.

Vaalilain 60 §:ssä säädetään ennakoäänestyksen päättämistoimista. Pykälän 1 momentin mukaan äänestäjän on esitettävä äänestyslippu taitettuna vaalitoimitsijalle tai laitoksessa vaalitoimikunnalle leimattavaksi ja, kun äänestyslippu on leimattu, suljettava se välittömästi vaaliviranomaisen nähden vaalikuoreen. Suljettu vaalikuori, johon ei saa tehdä mitään merkintöjä, ja allekirjoitettu lähetekirje on tämän jälkeen annettava vaalitoimitsijalle tai vaalitoimikunnalle. Pykälän 2 momentin mukaan silloin kun äänioikeusrekisteri on käytössä ennakoäänestyspaikassa, vaalitoimitsija tai vaalitoimikunnan puheenjohtaja 1) tarkastaa rekisteristä, että äänestäjä on äänioikeutettu, 2) tekee rekisteriin merkinnän siitä, että äänestäjä on käyttänyt äänioikeuttaan sekä 3) tekee lähetekirjeeseen oikeusministeriön määräämällä tavalla merkinnän siitä, että rekisteriin

on tehty 2 kohdassa tarkoitettu merkintä (lähetekirjeen kuittausmerkintä), jolloin jos äänestys on toimitettu laitoksessa, laitoksen nimi ei saa ilmetä lähetekirjeen kuittausmerkinnästä.

Vaalilain 61 §:ssä säädetään vaaliviranomaisen toimista ennakoäänestyksen lopuksi. Pykälän mukaan vaalitoimitsijan tai vaalitoimikunnan puheenjohtajan on allekirjoitettava lähetekirjeeseen todistus siitä, että äänestys on toimitettu laissa säädetyin tavoin ja, jos lähetekirjeeseen ei tehdä lähetekirjeen kuittausmerkintää, merkittävä siihen myös päiväys ja ennakoäänestyspaikan nimi tai, jos ennakoäänestys on toimitettu laitoksessa tai kotiäänestyksenä, sen kunnan nimi, jossa äänestys on toimitettu. Kotiäänestyksen vaalitoimitsijan on lisäksi huolehdittava siitä, että 54 §:ssä tarkoitettu kotiäänestyksessä läsnä oleva henkilö merkitsee lähetekirjeeseen nimikirjoituksensa. Vaalikuori ja lähetekirje on tämän jälkeen suljettava lähetekuoreen. Vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on säilytettävä hallussaan olevia lähetekuoria huolellisesti ja luotettavalla tavalla.

Vaalilain 185 §:ssä säädetään vaaliviranomaisten rikosoikeudellisesta vastuusta. Pykälän mukaan, jos vaalipiirilautakunnan, kunnan keskusvaalilautakunnan, vaalilautakunnan tai vaalitoimikunnan jäsen tai vaalitoimitsija taikka muu henkilö tässä laissa tarkoitettuna vaaliviranomaisena toimiessaan laiminlyö velvollisuutensa, häntä rangaistaan niin kuin virkamiestä virkarikoksesta.

Oikeusministeriön vaaliohjeessa numero 4 ”Ennakoäänestys kotimaan yleisessä ennakoäänestyspaikassa” todetaan lähetekuorien säilyttämisestä seuraavaa.

Vaalitoimitsijan on säilytettävä haltuunsa saamiaan lähetekuoria huolellisesti ja luotettavalla tavalla. Tärkeää on, että äänestäjä voi vakuuttua siitä, että hänen äänestyksensä on kaikilta osin sujunut asianmukaisesti. Lähetekuoret voidaan esimerkiksi pudottaa vaaliurnaun tai muuhun päältä suljettavaan laatikkoon. Lähetekuoren voi pudottaa urnaan joko vaalitoimitsija tai äänestäjä.

Edellä selostettujen oikeusohjeiden mukaan ennakoäänestyksen lähetekuoret tulee säilyttää huolellisesti ja luotettavalla tavalla. Oikeusministeriön vaaliohjeessa suositellaan äänestäjien luottamuksen turvaamiseksi, että lähetekuoret pudotetaan joko vaaliurnaun tai muuhun suljettuun laatikkoon.

Oikeusasiamies päätti, ettei hänellä kantelunne ja selostettujen oikeusohjeiden perusteella ole aihetta epäillä vaalitoimitsijan virheellistä tai lainvastaista menettelyä. Hän päätti kuitenkin saattaa tämän vastauksensa Kuusamon kaupungin keskusvaalilautakunnan tietoon siinä tarkoituksessa, että äänestäjien luottamuksen turvaamiseksi vaalitoimitsijoita ohjattaisiin tarjoamaan äänestäjille mahdollisuus pudottaa äänestyslipun sisältävä lähetekuori vaaliurnaun tai muuhun suljettuun laatikkoon.